

Н. Бондаренко,
студентка 5 курсу юридичного факультету
Хмельницького інституту регіонального
управління та права

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ, В ДЕНЬ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

Участь громадян у формуванні державних владних структур як форма народовладдя є однією з основних передумов формування правової демократичної держави, якою проголосила себе Україна в своєму Основному законі. Тому право громадянам обирати та бути обраними до органів державної влади і місцевого самоврядування (зокрема до вищого і єдиного органу законодавчої влади – Верховної Ради України) закріплено на конституційному рівні. Але будь-яке закріплене право, не маючи під собою реального підґрунтя щодо його реалізації і захисту, не може бути юридично значимою категорією.

На забезпечення реалізації виборчих прав громадян (через участь у виборчому процесі чергових виборів) спрямована ціла низка нормативно-правових актів чинного законодавства (Цивільно-процесуальний кодекс України, Закони України “Про вибори народних депутатів України”, “Про Центральну виборчу комісію” тощо), які регулюють порядок проведення виборчого процесу і участі в ньому громадян.

Серед засобів захисту прав і свобод людини та громадянина чільне місце належить судовому захисту. Відповідно до ст.55 Конституції України, глав 30, 30-Б, 30-В Цивільного процесуального кодексу України, ст. 29 Закону України “Про вибори народних депутатів України”, громадянам України гарантовано право оскаржити до суду рішення, дії або бездіяльність виборчих комісій, їх членів, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, їх посадових і службових осіб, а також акти та дії об’єднань громадян, крім тих, які відповідно до закону, статуту (положення) належать до їх внутрішньої організаційної діяльності або до їх виключної компетенції.

Право оскаржити рішення, дії або бездіяльність, що стосуються виборів народних депутатів, мають: виборці (як одноособово, так і спільно з іншими виборцями), партії (блоки), виборчі комісії, кандидати у депутати (ч.1 ст. 29 Закону), а також довірені особи кандидатів у депутати (ст. 243-12 ЦПК України).

Слід зауважити, що хоча виборчий процес – тривале і багатоетапне явище, але безпосереднє волевиявлення громадян здійснюється протягом **одного дня** – дня виборів (відповідно до чинного законодавства з 8.00 до 20.00 в останню неділю березня четвертого року повноважень Верховної Ради). І саме в цей день захист прав громадян набуває особливо важливого значення.

На сьогодні чинним цивільним процесуальним законодавством чітко не визначено порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності, що порушують виборчі права громадян саме в день виборів. Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) передбачає тільки порядок розгляду скарг **не пізніше як за день до виборів** (ст.243-13 даного кодексу), а Законом України “Про вибори народних депутатів України” від 18 жовтня 2001 року N 2766-III (далі – Закон) дане питання врегульовано нечітко і неоднозначно.

Відповідно до ч.4 ст.3 Закону України “Про звернення громадян” від 2 жовтня 1996 року N 393/96-ВР (станом на 1.04.02), скарга – це звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об’єднань громадян, посадових осіб.

Але, ч. 6 ст. 29 Закону зазначає, що в день виборів можуть бути подані тільки скарги щодо порушень, які мали місце “під час голосування”. Водночас, законодавцем чітко не визначено, який проміжок часу маєтись на увазі: час коли громадянин безпосередньо здійснює своє волевиявлення (тобто в процесі заповнення ним виборчих бюлетенів), чи весь проміжок часу з 8.00 до 20.00 дня виборів. З контексту даної статті більш доцільним вбачається тлумачення цієї норми в другому значенні, адже саме таке її розуміння дає більше гарантій громадянам для захисту своїх виборчих прав, які включають в себе не тільки право на волевиявлення, але й право участі в виборчому процесі, який не закінчується на етапі голосування. (ст.10 Закону).

Рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії та її членів оскаржуються до місцевого суду за місцезнаходженням відповідної виборчої дільниці, окружної виборчої комісії та її членів - до апеляційного суду за місцезнаходженням окружної виборчої комісії, а Центральної виборчої комісії та її членів - до Верховного Суду України (ч.ч. 4, 5 ст. 29 Закону). Підсудність скарг щодо порушень, які мали місце в день виборів з боку органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ організацій тощо даним Законом не визначено. До цих скарг застосовується загальний порядок визначення підсудності (глава 15 ЦПК України). Але потреба в чіткому законодавчому визначенні підсудності даних скарг – очевидна.

Справи по даним скаргам, підсудні судам першої інстанції, розглядаються суддею одноособово (ч.1 ст. 237 ЦПК України, ст. 10 Закону України “Про судоустрій” від 5.06.81 (ст. 13 Закону України “Про судоустрій” від 7.00.02). Скарги на рішення дії або бездіяльність виборчих комісій по виборах народних депутатів, підсудні апеляційним судам і Верховному Суду України розглядаються колегіально (Стаття 243-11, 243-18 ЦПК України).

Скарга, що подається до суду має бути оформлена відповідно до вимог ч.7 ст. 29 Закону, інакше вона повертається заявнику скарги (ч.9 ст. 29 закону).

Відповідно до частин 6 і 8 ст. 29 Закону, скарга щодо порушень, що мали місце під час голосування, може бути подана до суду - не пізніше 24-ї години дня, наступного за днем виборів (строк, продовженню або поновленню не підлягає), і має бути розглянута судом **невідкладно**. Законодавцем чітко не визначено, протягом якого часу може бути подано скаргу в день виборів: виходячи з того, що в наступний за виборами день скарга може бути подана до 24-ї години, відповідно і в день виборів громадянин також може подати скаргу до 24-ї години дня виборів, але тоді незрозуміло, до якої години має працювати суд, зобов’язаний забезпечити прийом і розгляд скарг у строки встановлені цим Законом (ч.15 ст. 29 Закону). Також не визначено строк розгляду скарг: термін “невідкладно” є досить неоднозначним, і його можна тлумачити як “негайно”, “одразу” так в іншому значенні.

Беручи до уваги, що, по-перше, суд для розгляду скарги має викликати в судові засідання (ст. 243-14 ЦПК України), крім заявника, представника виборчої комісії чи іншого суб’єкта (органу державної влади, місцевого самоврядування тощо), чії рішення, дії або бездіяльність оскаржується: зрозуміло, що дані особи не зможуть в день виборів швидко з’явитись до суду (хоча неявка в судове засідання осіб, яких було повідомлено про слухання справи, не перешкоджає її розгляду, але суд повинен мати докази такого повідомлення, що також вимагає певного часу); по-друге, апеляційними судами і Верховному Суду України необхідно забезпечити колегіальний розгляд скарг, по-третє, що рішення суду по даним скаргам є остаточним і оскарженню не підлягає, не можна допустити обмеження суду в часі на здійснення підготовчих дій по справі, тому цілком логічним було б замінити термін “невідкладно”, на “оптимально швидко, з врахуванням обставин конкретної справи”.

Проаналізувавши вищевикладене, очевидним є висновок, що дане питання в цивільному процесуальному законодавстві врегульовано недостатньо, крім викладених вище обставин потребує врегулювання питання організації роботи судів в день виборів (чітко повинен бути визначений режим роботи судів, порядок прийому і реєстрації скарг, оптимальний порядок і строки розгляду справ по даним скаргам).

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами (ст. 124 Конституція України), тому роль судового захисту прав громадян важко переоцінити: від того, наскільки чітко і ефективно буде забезпечено можливість захисту громадянами України своїх виборчих прав, залежить не тільки результат виборів (формування відповідних владних структур), але й загальний стан законності в Україні.

Література

1. Конституція України від 28.06.96. – К.: Українська правнича фундація, 1996. – 54 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України. – К.: Парламентське видавництво, 1997. – 182 с. (із змінами і доповненнями)
3. Закон України "Про вибори народних депутатів України" від 18 жовтня 2001 року N 2766-III – К., 2001. – 126 с. (із змінами і доповненнями)
4. Закон України „Про звернення громадян” від 2 жовтня 1996 року N 393/96-ВР (із змінами і доповненнями).
5. Закон України „Про судоустрій” від 5.06.81 (із змінами і доповненнями).
6. Закон України „Про судоустрій” від 7.00.02.

І. Василік,
студент 5 курсу юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

ВЕРСІЇ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

...краще керуватися такою гіпотезою, яка з часом може виявитися хибною, ніж ніякою.¹

Розслідування злочинів є пізнавальною діяльністю, в процесі якої дослідником (слідчим) використовується в поєднанні два способи пізнання істини – безпосередній і опосередкований (версіювання). Тому встановлення істини в процесі розслідування злочинів і судового розгляду об'єктивно передбачає використання такої правової категорії як версія.

Незважаючи на велику кількість і різноманітність дослідницьких праць, присвячених проблемі версій (а можливо, і внаслідок цього), поняття версії носить дискусійний характер. Відсутність єдиного розуміння поняття версії в свою чергу робить проблематичним і досягнення самої істини по справі, оскільки правильне визначення поняття версії є однією із передумов досягнення істини.

Семантичне значення терміну «версія» (від латинського *versio*) – оборот, видозміна. Таким чином термін версія у буквальному розумінні означає одне з кількох відмінних (різних) викладів або одне з тлумачень якогось факту, події.²

Поняття і суть версії можна з'ясувати через аналіз її ознак. До ознак версії як різновиду окремої гіпотези належать як ознаки гіпотези, так і специфічні ознаки, які притаманні лише версії. Ознаками гіпотези, що притаманні і версіям є наступні: 1) гіпотеза за своєю суттю є припущенням; 2) є одним із можливих і допустимих пояснень невідомих фактів і не виключає інше, протилежне пояснення факту; 3) повинна ґрунтуватися на фактичних даних; 4) вона повинна допускати можливість перевірки.³

Визначаючи версію окремою гіпотезою, ми в той же час повинні дійти висновку, що версія складає самостійний різновид окремої гіпотези, відмінний від інших її різновидів, тому їй притаманні і специфічні ознаки: 1) версії – це тільки такі припущення, які висуваються особами, правомочними здійснювати їх перевірку (оперативний працівник, слідчий, прокурор, суддя, експерт); 2) пояснює факти і обставини, що мають значення для встановлення істини у справі; 3) обґрунтованість, тобто наявність вихідних даних, необхідних для побудови версії, що логічно її пояснюють. Своєрідність фактичної бази версії полягає в тому, що вона може виводитись як з достовірно встановлених даних, так і з вірогідної, неперевіреної інформації; 4) реальність версії – правдоподібність, можливість існування того, що передбачає версія; 5) конкретність – це належність її до певних фактів, явищ, а належність – це зв'язок з предметом доказування по справі; 6) це припущення, що обов'язково підлягає перевірці; 7) повинна бути перевірена в обмежений законом час; 8) перевіряється в умовах, коли можлива активна протидія такій перевірці з боку зацікавлених осіб у прихованні істини; 9) версії притаманні специфічні правила та прийоми побудови і перевірки, зумовлені і визначені законом; 10) специфічна форма зовнішнього виразу (знаходить своє відображення в процесуальних актах).⁴

Отже, з врахуванням перелічених ознак, притаманних версії, можна дати наступне визначення версії – як логічно побудованого і фактично обґрунтованого припущення (ймовірного судження) суб'єктів пізнавальної діяльності (слідчого, прокурора, оперативних працівників, судді, експерта), що дає одне з можливих і допустимих пояснень ще невідомої суті діяння в цілому, окремих його обставин і деталей і правдоподібно пояснює їх краще і повніше, ніж будь-яке інше припущення, і обов'язково підлягає перевірці.

Побудова версій є необхідною процедурою в розслідуванні кожної кримінальної справи незалежно від її складності і очевидності обставин, так як досліджуваний наслідок може бути обумовлений і іншою причиною, задля встановлення якої і висуваються ймовірні судження. Тому змістом версії будуть всі нез'ясовані обставини, існування яких може мати значення для вирішення справи.

Версія є динамічна категорія, яка в своєму розвитку проходить наступні стадії: 1) висування первинного малообґрунтованого припущення (здогаду);⁵ 2) збирання фактичного матеріалу – джерел інформації для формування підстави версії, а також аналіз, додаткове збирання фактичних даних і узагальнення зібраного матеріалу; 3) побудова (конструювання) всіх можливих в даній ситуації версій, що включає формування теоретичної бази версій, зіставлення фактичних даних і теоретичної бази і безпосереднє формулювання версій; 4) виведення з версії наслідків, які повинні безпосередньо випливати із версії і не повинні суперечити їй; 5) перевірка наявності чи відсутності теоретично виведених наслідків в дійсності (перевірка версії);⁶ 6) оцінка отриманих результатів, вдосконалення і уточнення одних, усунення інших, виправлення і доповнення третіх версій; 7) формування висновку про істинність або хибність версії (підтвердження чи спростування версії), переростання ймовірного знання (версії) в достовірне (істину);⁸ 8) оформлення результатів перевірки версії в процесуальному акті (юридичне закріплення версії, яка підтвердилась). Всі ці стадії тісно взаємопов'язані між собою і утворюють єдиний пізнавальний процес.